

**ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ – ВІТАЇСТИЧНИЙ  
КОНСОЛІДУЮЧИЙ МІФ УКРАЇНИ В ЛІТЕРАТУРІ ДІАСПОРИ  
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.**

*Слоньовська О.В. Ефект амальгами (Міф України в літературі української діаспори 20–50-х рр.): монографія; видання 2-ге, доповнене. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. – 584 с.*

Наукове дослідження Ольгою Слоньовською великого й важливого пласту літератури українського зарубіжжя 20 – 50-х років ХХ ст. з допомогою інструментарію міфологічної методології є новим і вагомим словом в нинішньому українському літературознавстві. Ще кільканадцять років тому, приступаючи до цієї теми, вона у перших своїх літературознавчих монографіях «Слід невловимого Протея (Міф України в літературі української діаспори 20–50-х рр. ХХ ст.)» (2006 р., 2007 р.) постаралася охопити вузлові моменти особливостей літератури української діаспори періоду найвищого розвою українського модернізму в контексті світової літератури, в тому числі української материкової (підрадянської). Певною мірою широкий компаративістський аналіз у цих монографіях дав поштовх до аналізу власне історії українського літературного процесу відповідного періоду. Логічним став висновок авторки, що міфологічне авторське мислення українських еміграційних митців засвідчувало про надзвичайно високий рівень їхніх талантів і можливість написаних творів існувати не лише в «малому», але й у «великому» часі (Михайло Бахтін), отже, мати нагоду вести мову про естетичну прозорливість через десятиліття й письменницькі пророцтва засобами власних художніх текстів.

У наступних монографіях – «Ефект амальгами (Міф України в літературі української діаспори 20–50-х рр. ХХ ст.)» (2016 р., 2019 р.) авторка зосередилася виїмково на історії української літератури, зокрема літературі української діаспори відповідного періоду, обравши для аналізу спадщину особливої когорти яскравих митців (насамперед У. Самчука, І. Багряного, В. Барки, Є. Маланюка, О. Ольжича). Їхні знакові художні твори дали можливість у сукупності розглядати важливі параметри колективного літературного консолідуючого вітаїстичного міфу України. Який природно й питомо продовжував витворений міф України Тарасом Шевченком у ХІХ ст., але в той же час порушував актуальні вже для ХХ століття проблеми, подавав представників нашої нації у виразній політичній еволюції, виводив образи українців, які нарікають на несприятливі умови для творення Української державності, а водночас виразно національно самоідентифікуються і проявляють себе людьми, сильними духом і свідомими власного високого служіння і навіть власної самопожертви во ім'я реально можливої державницької будучини рідного народу.

Витворені творчою уявою письменників української діаспори літературні герої і персонажі не тільки пропонували художню іпостась тієї української людини, яка ставала в роки війни й на перспективу ста-

не наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. взірцем для наслідування реальними тисячами і тисячами живих, з плоті й крові, українців у недалекому майбутньому, а й розвінчували фрустраційні ворожі (насамперед літературні російські) міфи про українську меншовартість, недолугість, флегматичність, руйнували підвалини занепадницького українського міфу, скомпонованого у винятково безпросвітних і мінорних за тональністю художніх текстах українськими митцями з мазохістським ухилом світобачення ще в ХІХ столітті при цілеспрямованій допомозі інфернальних сил та ворогів Української державності.

Монографія складається із п'яти великих за обсягом розділів із відповідними підрозділами (кожен розділ має важливі висновки), загальних висновків, списку використаної літератури й покажчику імен. Теоретико-методична база монографії ґрунтується на комплексному підході до об'єкту наукового дослідження, що надається для препарування науковим інструментарієм архетипної критики. Підмурівком для сучасної методології міфологізму, як наголошує авторка, стала концепція К.-Г. Юнга й напрацювання міфологічної школи (В. Грімма, Я. Грімма, А. Куна, М. Мюллера, Ф. Шеллінга), хоча ще далеко до появи їхніх праць передові уми людства робили успішні спроби трактувати цивілізаційні моменти саме з точки зору архетипів. Наукові розвідки зарубіжних і вітчизняних філософів (Аристотель, Е. Ауербах, Г. Гегель, Д. Девідсон, Д. Донцов, Есхіл, А. Камю, О. Лосев, Ж. Маритен, Платон, Г. Сковорода, Сократ, Р. Тагор, Цицерон, Ф. Шеллінг, М. Шлемкевич, К. Ясперс), теологів (Августин Блаженний, Т. Аквінський, Д. Андреєв, М. Екхарт, Г. Костельник, В. Розанов, В. Соловійов, П. Флоренський), генетиків (В. Вернадський, С. Грузенберг, В. Ефроїмсон, І. Мічурін, Д. Овсянико-Куликовський), антропологів (Ф. Вовк, Д. Донцов, Ю. Липа), психоаналітиків (Дж. Бірлайн, С. К'еркегор, М. Коструба, Ч. Ломброзо, Л. Мазох, Ф. Ніцше, З. Фройд, Е. Фромм, А. Шопенгауер), психологів і етнографів (С. Бовуар, Г. Брандес, О. Вейнінгер, Р. Гальцева, С. Гроф, Я. Голосовкер, В. Грімм, Я. Грімм, М. Еліаде, К. Естес, В. Корочанцев, А. Маслоу, Е. Мелетинський, Л. Міщиха, М. Мюллер) стосуються животрепетних проблем архетипної критики не меншою мірою, ніж системні праці К.-Г. Юнга.

Наприклад, у 1934 році М. Бодкін у праці «Архетипні патерни в поезії», а в 1957 році Н. Фрай у праці «Анатомія критики» суттєво доповнили інструментарій архетипної критики поняттями про модуси письменства (високоміметичний, низькоміметичний, міфологічний, романтичний, іронічний) та небесну (райську) й демонічну (інфернальну) образність. Ці дослідники виокремлюють у літературних текстах архетипи, які постають у вигляді візій, сновидінь, символів, художніх тропів, з якими пов'язані переживання, психо-емоційні відчуття й почуття героїв, а також викликані ними уявлення автора й читачів про персонажів твору. Закономірно, що Ольга Слоньовська не занижує внесок у проблему вивчення літературного міфу й питома наших національних науковців. Дослідниця неодноразово наголошує, що сучасні літературознавці (В. Агеєва, Р. Багрій, В. Базилевський, Ю. Барабаш, В. Барчан, М. Бахтін, М. Вебер, В. Вейдле,

М. Габлевич, Г-Г. Гадамер, О. Галета, Р. Гальперін, Дж. Грабович, А. Гулига, Т. Гундорова, А. Гурдуз, В. Даниленко, Т. Денисова, І. Денисюк, І. Дзюба, У. Еко, М. Жулинський, О. Забужко, Н. Зборовська, П. Іванишин, В. Ізер, М. Ільницький, С. Караванський, Г. Ключек, О. Ковальчук, Н. Колесниченко-Братунь, В. Корнійчук, С. Короненко, Л. Куценко, В. Лизанчук, Ю. Лотман, Я. Мельник, Я. Мізінська, М. Моклиця, М. Наєнко, Д. Наливайко, Є. Нахлік, Є. Неврлий, С. Павличко, О. Пахльовська, В. Погребенник, Я. Поліщук, В. Пропп, І. Роднянська, Т. Салига, Є. Сверстюк, Л. Сенік, М. Слабошпицький, С. Тельнюк, М. Ткачук, В. Фашенко, М. Фуко, М. Хайдеггер, Л. Череватенко, Д. Чижевський, Ю. Шерех, І. Шпиталь, Г. Штонь, О. Шугай, Р. Шукуров, Н. Шумило, О. Яровий) зробили суттєвий прорив у трактуванні художньої літератури методологією міфологізму.

Авторка дослідження консолідуючого вітаїстичного міфу України, витвореного письменниками української діаспори 20 – 50-х рр., услід за Михайлом Наєнком вважає літературу українського зарубіжжя «ланкою єдиного ланцюга» й питомою складовою загального літературного українського процесу ХХ ст., а тому наголошує, що ядро національного вітаїстичного міфу, витвореного літературою української діаспори, при тому, що окремі його складники, закономірно, розробляло й материкове красне письменство, а найчастіше й найоптимальніше – М. Стельмах, О. Довженко, П. Загребельний, Л. Костенко, Вал. Шевчук, В. Дрозд, незважаючи на десятки об'єктивних перешкод для реалізації такого завдання на практиці, не втратило своєї потужності й досі, а в сьогоденній літературі спричинюється до цікавих міфопоетичних парадигм у творах Ю. Андруховича, О. Забужко, В. Герасим'юка, І. Римарука, І. Малковича, М. Матіос, через їхні художні тексти знаходить підсвідомий вплив на високоінтелектуальних читачів нової генерації.

Монографії «Ефект амальгами (Міф України в літературі української діаспори 20–50-х рр. ХХ ст.)» різних років видань (2016 р., 2019 р.) Ольги Слоньовської відрізняються одна від одної лише окремими редагуваннями тексту і незначними доповненнями у другому виданні, які, до того ж, мають уточнювальний характер і стосуються методології міфологізму з точки зору теорії літератури. Проте змістове наповнення цих книг засвідчує виважений науковий підхід до об'єкту дослідження, величезний обсяг опрацьованого Ольгою Слоньовською матеріалу, блискучий виклад думок і оригінальний стиль авторки, уміння робити слушні умовиводи та аргументовані висновки. Такі літературознавчі книги, як монографія «Ефект амальгами (Міф України в літературі української діаспори 20 – 50-х років); видання 2-ге, доповнене» здатні користуватися популярністю у фахових науковців десятиліттями, бо містять у собі надзвичайно багато цінних напрацювань, узагальнень і важливих авторських наукових відкриттів.

**Степан Хороб, м. Івано-Франківськ**